

Werk

Titel: Otto Carisch

Ort: Erlangen

Jahr: 1911

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?345572629_0030|log61

Kontakt/Contact

[Digizeitschriften e.V.](#)
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

Nagin deigi gie dir:
 Oz buc, dameun, dameun!
 15 Ensemen lein nus grir:
 Grad oz! buca dameun!
 Weing l'ura lu neutier,
 De quest mund vein de spartgir,
 Cun legerment pudein lu dir:
 20 Grad — oz essen pinai leutier!

OTTO CARISCH.

Priedis.

(Nach den Autographen des Predigers.)

I.

[p. 1]

Sarn. 1. Sept. 1853.

Text. Matt. 6, 19, 20.

Par quont differents in da l' auter ils carstiauns seigian, scha nus
 ils considerein suenter lur natira interiura ner suenter lur relaziuns a cir-
 cumstonzias externas: enten inã caussa än ei tuts tuttinna ner sa sumeglian 5
 parfechiamein — iou manegia enten igl desideri a giavischament sincer
 a cordial da daventar vantireivels. Mireit sin ils vegls ner sin ils giuvels,
 sin humens ner femnas, sin sauns ner malsauns, sin sculai ner nunsculai,
 sin richs ner povers, sin gists ner malgists, sin quels ca han tema da Deus
 ner sin quels ca han naginna: a vus veguits a vus cunvenscher ca 10
 tuts, tuts giavischan ad anqueran cauldamein a cun tutt flis da daventar
 vantireivels. Da nunder ven ei pia, ca cun tut quei desideri, cun tuttas
 quellas fadigias, schi paucs reusseschan inten lur entent, da daventar van-
 tireivels? Da nunder ven ei ca nundichiond tut quels quittaus a travaigls
 nus afein schi paucs ca seigian cuntents da lur sort, sa sentian vantirei- 15
 vels a racanuschan cordialmein lur duver dad esser angrazievls a lur
 Bab celestial? Dumbreit si igl diember da vos cunischents ad amigs, ca
 meinian suenter lur agien crer inna vitta propriamein vantireivla; ca do-
 vrian lur beins presents cun viv angraziament a Deus, senza garmaschia,
 a senza scuvienscha, a mirian er ancunter agl avegnir cun bunna fidonza 20
 sin igl agid a sin la buntad divina, scha gie [p. 2] da prova, da disgrazia,
 carschadegna a mala vantira ils vessan bauld ner tard da surprendre?
 Jou tem' iou tem' ca quintond si els, igl diember da tals vegnig bucca ad
 esser gronds! A danunder pia quei? Da munconza dalla bunna veglia ner
 d'igl ler daventar vantireivels depend' ei par inna-gada bucca, mo bearons 25
 mai dalla munconza d'igl saver a puder. —

A tonatont nus sagirescha la s. Scartira a niess Salvader sezz, ca Deus seigig in bab da carezia, sabi, buntadeivel, tutt pussent a veglig mai igl bien da ses uffonts. Er da sia veglia po ei pia bucca depender, scha igl diember d' ils malvantireivels ei oung schi gronds: Ner duvessen nus 5 crer, fuss ei pusseivel, ca nies bab celestial vess plantau el sezz schi profundamein igl desideri dad esser vantireivels enten igl cor d' ils carstiauns, a tonaton lura recusau ils miez, da rivar tier la vantira schi cauldamein desederada. Na, mes auditurs, quei ei bucca pusseivel, quei sa lai bucca crer dad in bab tutt pussent a pleins da carezia. Alla fin sto ei pia tona-

10 ton depender da nusezz, scha aschi paucs daventan vantireivels ad än cuntents da lur sort. A sagiramein dependa ei er da nus, a dependa principalmein da nus, parchei a nus ubbadin bucca suenter duver agl antruvidament de niess Salvader, cur el clomma: Rimneias bucca scazis dalla terra, ils quals ils mulauns a la ruinna lavgian, ad ils laders vegnen tier

15 ad angolan; mo vus rimneit scazis d' igl tschiel, ils quals nè ils mulauns nè la ruinna lavgian ad ils laders pôn bucca tier nè angular.

[p. 3] Quont pli ampurtont quei antruvidament da niess Salvader ei: tont pli eis ei er niess duver dad igl prender a cor; ad a tala fin lein nus pia considerar la suletta via da vegni tiers vantira ner dad

20 esser vantireivels. Ella nus ven a daventar clara cun igl agid d' igl Segner, scha nus vasein a nus parchirein specialmein da dus grevs errurs: d' igl errur schi ordinari risguard agls scazzis sin terra, a d' igl errur bucca meinz ordinari a pernicious risguard agls scazis d' igl tscheel.

25 A ti, Bab celestial, d' igl qual tutta glisch, tutta l' antalgienscha dalla vardad a tutt bien duñ ha da vegnir, fai fricheivla nossa devoziun enten quest ura, tiers megliurament, cunfiert a salid da bearas olmas! Amen.

1.

30 Ils scazis en ner sin terra describe niess Salvader sco tals ca seigian en prigel da gnir lavagai d' als mulauns a dalla ruinna, ad angulai d' ils laders. A schein, m. a. desideront da daventar vantireivels, eis ei bucca principalmein scazis grad da quella sort, suenter ils quals la plipart d' ils carstiauns sa stallegian a d' ils quals els spechian specialmein lur vantira? Eis ei bucca igl possess

35 da rauba d' igl mund ca stat alla plipart [p. 4] igl pli a cor? eis ei bucca l' hanur ca savunda lundrora, ad ils dalegs ca van uni cun ella, en suma, eis ei bucca caussas mai da quest mund, mai dalla terra, a ca cuozzan mai par igl temps ca nus nus affein sin terra, ca la plipart d' ils carstiaunns anqueran da s' appropriar, spichiond dad els specialmein lur vantira? A giudicond enten lur partrachia-

40 ments, scha ei seigian vantireivels ner bucca, masiran a peisan ei la vantira

bucca grad suenter igl possess da tals scazzis a da tals plaschers? A quei, m. c. a. igl amprim grond a grev errur ca ampedescha la vera via tiers la vantira. Quei ei igl errur, d' igl qual niess Segner avertescha, clumond: Rimneias bucca scazis en terra! quei vul gir, vus spicheias bucca da daventar vantireivels tras caussas da quella sort! Sagiramein eis ei er bucca igl mania- 5 ment da niess Salvader, ca rauba seigig bucca er in dunn da Deus, par igl qual nus duveian esser angrazieivels ad el ad aver quittau; ner ca hanur seigig da naginna ampurtonza, ca dalegs a divertiments honests seigian d' igl tutt contraris alla veglia da Deus, bucca da lubir nè da conceder alla giuvantegna a bearmein ad auters enten lur clumada ad enten 10 lur fadigias [p. 5] Sagiramein considerava er el tal possess a tals dalegs sco miez cun ils quals igl Bab celestial vul surlievgiar a lagrar igl cor d' ilg carstiaun sin igl cuors da sia vitta. El vul pia cun seu varniament sulettamein render attents ils carstiauns, ca ei sa spechian bucca vera vantira da scazis en terra, a rantond lur cor vi da quels, masirian lur van- 15 tireivladad ner malvantireivladad suenter igl possess ner la munconza da talas caussas. A quont basgnius a necessaris in tal varniament d' igl Segner era, ad ei oung adinna, pudeits giudicar da viess agien cor, a da voss' aigna experienza. Crein bucca oung adiña schi bears, ca cun minchia niev gudoign a possess hagian ei era faig pli ferma a plä stateivla la 20 pichia da lur vantira? cun minchia persa all' ancunter vegnig ella en prigel da curdar, a stulischig la spronza da puder esser vantireivels? A grad enten quei stat igl grand errur ad aschi prigus risguard agli scazis en terra. Ner scheid m. a., iou mi appellescha a voss' aigna experienza, veits forse observau a veu, ca quont pli [p. 6] rauba s' affig enten iña casa ner famiglia, 25 tont pli pasch, cuntentienscha, cariñadad a carezia avdig a regig er enten ella? Ner veets forse veu, ca quont pli paupra iña outra famiglia seigig enten rauba ad hanur da quest mund, tont mein beinvaglienscha, prusadad a fidanza sin Deus regig era enten quella casa? Ner vessas forse observau, ca en quella masira ca la rauba va carschind, creschig er la 30 temma a carezia da Deus, la buntad anvers ils povers a manglus, la carezia tenter hum a dunna, geniturs ad uffonts? Ca quella carezia, dalla quala igl sabi gi, ca ella valig pli ca bôs angarschai, sa reguleschig principalmeyn suenter ils scazis da terra? Vasein nus bucca savenz richs ca sveglian ons cumpassiun, ca scuvidonza enten niess cor, a povers, la sort d' ils 35 quals nus pudessan ons scuvir, ca sentir cumpassium dad ella? Nus tucca ei bucca savenz dad observar, co iertas ad igl carschentament da rauba su[r]vescha a pauc auter, ca da carschentar quittaus a fadigias, ca da far nascher dispettas, nauschs griaments, prigusas passions, an [p. 7] suñia, a rantar igl cor pli a pli vi d' igl mund a vi da ses dalegs, ad a metter 40

enten amblidanza Deus a ses cumondaments. A veits bucca er schon observau a veu, co tras persas a svantiras, sco nus numnein, a cun la paupradad stulisch an bear puccaus a crescha la temperonza, la husliadad la tema da Deus, la spronza a fidonza sin quel ca lur amparmess da bucca
5 bandunar nè trascurar nagin da quels ca sa tegnen vi dad el.

Aschi gronds a pernicious ei pia igl errur da quels ca enten lur desi-deri da daventar vantireivels, manegian da pervegnir latiers mai a forza da muschnar rauba a considereschan la paupradad sco inna situaziun ca hagig spir mals a nagin cunfiert a nagin lagarment.

10 A bucc' autramein stat la caussa cun ils auters scazis en terra — cun l'hanur, als dalegs a divertiments d'igl mund. Cun vascadira cumprada ad alla moda creis ti forsa da t'acquistar hanur, cun luschezia a pompa, da t'alzar sur quels ca än antuorn. [p. 8] Quei ei schurvament, cun igl qual ti angonnas bear pli tatezz ca ils auters. Deus resista agls
15 loschs, a dà grazia agls bass da cor. Tia vascadira, par custeivla ca ella seigig, scha ella corrispunda bucca a teu stadi ad a tia clumada, ta fa bucca hanur, mo ta trai tier bearons compassium da part d' ils prus a raschuneivels. Teu vaschieu custeivel ad alla moda quarcla forsa in cor pleins da malmundegn, da nauschs griaments a chi sa da quonts auters
20 mals, ca er en quei fittament ta lain bucca esser vantireivels. — Ti quintas si ils dalegs ca ti has gudeu en las cumpagnias a masiras tia vantireivladad suenter igl diember da tals divertiments. O sagiramein in fauls quint! Prendi er en quint igl doñ ca ti has forsa caschunau latras a tia famiglia, ils quittaus a la carschadegna ca ti has faig a teu bab ad a tia muma,
25 lur consequenzias ca än derivadas da lou par teu agien cor a forsa par tia äntira vitta: a ti vens a ta cunvenscher ca er scazzis ner plaschers da quella sort än bucca quels ca nus duvein nus rimnar, parchei er els maina nus pon manar tier vera vantira. [p. 9] Na, mes auditurs, per daventar vantireivels, stuveits anquirir da vus procurar auters scazis, a chi ca s'ima-
30 ginescha ca quels dalla terra, bastian, ca ricchezza, hanur a dalegs d'igl mund seigian sufficientes loutiers, ei en grond errur, ad ha oung bucca cumpreu quei ca igl evangeli, igl antaleg a l'esperienza nus muossan cun tontas provas. Quei ca sulettamein nus sa e po gidar latier ei in' autra ricchezza, autra hanur, auters dalegs — ei mai quei ca igl Segner s'antali
35 sutt ils scazzis en tschiel, ils quals nus lein pia er tont pli nus prender a cor ad ampruar dad antalir andreg.

2.

Rimneit scazis en tschiel, cloma igl Salvador, ad els caracterisescha sco tals, ca nè ils malauns nè la ruina pon lavagar nè ils laders gnir tier.
40 ad ils angular. A cunfessein pèr, mes auditurs, ca er en risguard da quels

regian errurs bucca meinz gronds a prigus tenter la plipart d' ils carstiauns.

Sutt ils scazis en tschiel sa figureschan bears caussas, ca hagian zund nagutta da far cun las caussas da quest mund, a seigian da tal natira, ca igl carstiaun [p. 10] possig far bein pauc, par ils sentir a guder schon 5 cou sin terra. Suenten ca ei para ad els fuss la differenzia principala tenter ils scazis en terra a quels en tschiel naginn' altra ca quella: ils scazis en terra seigian da tier, da puder tucrar cun maun, vaseivels a da puder sentir a guder en minchia occasiun schon cou en terra; ma quels d' igl tschiel seigian scazis dalunsch, zupai a noss oegls a tals ca cou en terra 10 ils saveian nus mai afar a guder. A da chi ca giudichesa aschia, po ins sa smarvigliar scha el ei tentaus dad anquirir a da s' appropriar principalmeins mai ils scazzis en terra, ca el ancanuscha schi bein par propria experienza, a da far pauc quint a sa dar pauca breigia par quels en tschiel ca gli paran schi dalunsch. Scha bein nus stuvein nus prender 15 puccau da quels ca partrachian aschia, sund iou bein dalunsch (d' ils) dad els cundemnar senza misericorgia. Er els än da quels ca san bucca chei ei fan; a quont pli gronds a pernicious lur errur: a schurvament ei: tont pli nus sto ei star a cor d'an liberar els a da gnir en agid a lur car-dienscha. 20

[p. 11] Igl grand errur enten igl qual els s' affan, consista principalmeins enten igl crer, ca ils scazis d' igl tschiel seigian mai scazis dalunsch, da conseguir mai en l' altra vitta, a nunpusseivels da sentir, a gustar lur dulschezzia a da guder da lur vartid schon en questa vitta.

Ner chei vos imagineits sutt ils scazis en tschiel, ca igl Salvader nus 25 admonescha da rimnar? vos mi vegnits a risponder: la beadienscha. Gie, m. ä. ei in da quels scazis principals d' igl tschiel, ca nus duvein anquirir. Ad igl ei la vardad, enten sia perfecziun la gnin nus a puder spichiar a guder mai en l' altra vetta. Mo chi ca l' amprenda bucca ad ancanuscher chi ca l' anquera bucca a senta bucca pli ner meinz atroquan 30 en in guiss grau schon en questa vitta; quel sa spechig bucca da l' afar a da guder ella en sia perfecchiadad enten l' altra vetta. Chei ca dei daventar noss' ierta enten tutta perfecziun en l' altra vetta, sto vegnir antsciet a rimnau e sentieu schon en questa. Agls prus savundan lur ovras.

Ner loits gir: la vetta perpetna seigig in scazzi d' igl tschiel? Giè, 35 el ei in da quels; mo antscheiver sto la vitta perpetna enten scadin schon cou en terra, scha ella dei daventar cumpleina a sia sort enten la perpetnadad. Ad aschia [p. 12] eis ei cun tutt ils scazis d' igl tschiel; enten lur cumpleinadad a perfecziun ils vegnin nus a puder gustar a guder mai en tschiel; mo ad ancurir ad a rimnar els stuvein nus antscheiver 40

schon cou en terra, ad er par la terra, tiers nossa sanctificaziun. Minchin ven lou a meder mai quei ca el ha schon cou gieu semnau. —

Tutt ils carstiauns san dad inna beadienscha a la desidereschan; mo ils plis la lessan senza penitienscha a migliurament, a sanctificaziun. Ei 5 lessan igl amprim daventar beai a pêr suenter daventar perfechs a soings, anstaigl da sa dar fadigia par la sanctificaziun cun la quala la beadienscha ei unida. A tonatont duvessan ei saver ca igl Apostel gi: Senza la sanctificaziun po naging veguir tiers igl Segner; a ca igl Salvader sezz, cloma bucca: seigias beai; mo bein: seigias perfechs sco veess Bab enten 10 tshiel ei perfechs; a seigias soings, sco quel ca vus ha clumau ei soings. Beai all'incunter numna el, ils paupers enten igl spirt, ca senten, lur fleivleziyas a lur munconzas, a portan malacurada, parmur da quellas, ad han fom a seid suenter la gistia. Beai numna el ils miserigorgieivels [p. 13] ils schubers da cor, en suma quels ca àn schon cou ses juvnals, a sa- 15 vundan a sea Doctrina ad a seu exempel, ad antscheiven schon cou ina vetta perpetna cun la quala er guiss grad da beadienscha ei adinna unida.

Ils scazis en tshiel ca nus duvein nus rimnar suenter igl cumondament da niess Salvader, scha nus lein daventar vantireivels, àn da tal natira, ca als àn er els a nus datier, a lain sentir lur cunfiert, lur agid 20 a lur dulschezia era schon cou sin terra. Da tal natira ei:

1. La carezia vi da Deus. Ti teis taner car igl Segner teu Deus cun tutt teu cor, cun tutt tia olma, a da tuttas tias forzas: quei ei igl amprim a pli grond cumondament. A quellâ amur a Deus ei [er] er igl amprim a pli prezios scazi d'igl tshiel, ca manifestescha sia vartid sali- 25 deivla schon cou en terra, a ca nus duvein a stuvein anquir a rimnar schon en questa vitta, scha nus lein daventar vantireivels. Ad en vardad, m. a. tutt lgauter ca nus possedein, nossa rauba noss'hanur, noss parents ad amigs: tutt possess mundaun ei malsagirs; Dad ozz sin damaun pudein nus ils perder. A quontas larmas, quonts suspirs a ploings quonta car- 30 schadegna han talas persas bucca schon custau alla plipart da nus? [p. 14] Mo scha ti tens cas Deus pli ca tuttas caussas; has ti carezia a Deus; igl has ti adinna avont tes oegls ad enten teu cor; scha has sagiramein er igl amig ca ta cunforta, t'inspirescha nova fedonza a ta porscha igl agid necessari enten tutt teas tribulaziuns a basegns. Observeit aber bein, m. a. 35 l'amur a Deus ei bucca in sentiment medeivel, ca penetrescha ozz vivamein niess cor a damaun ei tievis a freids da strusch s'ancorscher ca el seigig avont maun. L'amur a Deus ei inna floma calda viva, stateivla ca mana stizza nua ca ella ei inna gada anvidada enten in cor. Ad ella sa palenta specialmein enten carezia vi d'igl parmer carstiaun, „Chi ca gi ca el tegnig 40 car Deus ca el vezza bucca, ad odiescha seu frar ca el vezza“, gi bucca la

vardad. A quont necessari ei seigig da far ver sia carezia vi da Deus enten la carezia anvers igl prossem ad enten nossas ovras, quei mussa igl Apostel, cur el gi: taner car Deus, ei observar ses cumondaments, a niess Salvader sezz cur el clomma: „chi ca mi ten car, observa mes cumondaments.“ Igl scazi principal d'igl tschiel, ca nus duvein rimnar schon cou 5 en terra ei l'amur a Deus. Ella ei er quella suletta ad unica caussa, la quala ei da basegns, or dalla quala la carezia vi d'igl parmer carstiaun, l'ubbadienscha agls cumondaments da Deus a cun quels;

2. la bunna cunziencia. Er la bunna cunziencia m. a., stuvein nus considerar sco in scazi d'igl tschiel [p. 15] mo indispensabels par da-10 ventar vantireivels schon cou en terra. Er ella ei da tal natira, ca nè la ruinna nè ils mulauns la pon lavagar, nè ils laders gnir tier a l'angular. Tutt auter possess externus cou sin terra, rauba, hanur, lagarment dependen specialmein da nos relaziuns cun auters a da lur beinvuglienscha ner malvuglienscha. Bucca aschia la bunna cunziencia; ella dependa mai da nu-15 sezz. Ella ei la consequenzia natirala da niess opera, a savunda ad ei igl frig sagir da redliadad, da gistia da sinceritad a prusadad enten tutt niess far a laschar. Mo a cunservar ella, occuorran savenz grevs cumbats a sacrificis. Cun cunsalvar ella vens ina gada a stuver angaldir enten tia rauba, renunziar a tutt gudoign malhonest ca ti pudessas far cun manseg-20 nias, angonnament a faulsadad. Bucca te cumbregi par talas persas! La bunna cunziencia ei pli valitta ca tutt auter gudoign, ca ti pudessas far cun malgistia. — Par cunservar la bunna cunziencia vens forsa anqual gada a stuver offender ils amigs, rinunziar a lur beinvaglienscha, t'exponer a calumnias, a perder tia hanur avant quels ca t'ancanuschan bucca 25 pli datier. Ta cunforti er en quellas provas: la medema caussa ei tuccada er a teu Salvader. L'hanur da bunna cunziencia ei pli preciosa ca tutt' altra hanur. Er a plaschers a lagarments ca dalechien grondamein teu cor vens a stuver renunziar anqual gada, par conservar la bunna cunziencia. Mo ta ragordi lura ca igl pli grond daleg ei quel dad una bunna 30 cunziencia. Tutt ils auters dalegs vargan gleiti vi; quel stat adinna [p. 16]. El t'accompagna sin tuttas tias vias: tumpergi ad enten la sküradegna dalla noig. Ella ei in scazi p'igl tschiel mo er schon par la terra, a nagina ruina, la po lavagar, nagin lader ta privar dad ella.

Igl ei natiral, m. a., ca vus vus augureits vantira ad igl Segner vus 35 gidig latiers. Mo scha ella vus stat tont a cor, tschanteit bucca vossa spronza sin scazzis dalla terra, mo anqurit igl amprim igl raginavel da Deus a gistia avout el; lura vegnen en las outras caussas ca vus veits basegns a vegnir messas vi tiers. Rimneit igl scazi da carezia, da fidonza, da veneraziun ad ubbadienscha a Deus, rimneit igl scazi da bunna cun-40

cienzia enten tutt viess far a laschar: quei ei la pli gronda ricchezza, quei la pli gronda hanur, quei igl lagarment pli dalicheivel, quei la suletta verdad arrivar tiers la vera vantira en tschiel ad er schon cou en terra. Entan quellas vartids consistian vos scazis, vi da quels stettig rantaus 5 viess cor, voss desideris pli ardents seigig adiña da muntane a da carschentar els. Els än bucca dalunsch da scadin da nus, än da grond agid a cunfiert schon cou en terra, enten minchia lavur ad occupaziun enten minchia basegns a tristezia, a vus pudeits er durmir ruvaseivlamein a senza quittau, ca laders ilg vegnian ad angular ner auters mals ad ils 10 lavagar. Scha ei vus stat pia a cor da daventar vantireivels, rimneit quels scazis d'igl tschiel ca än da tonta ampurtonza par vossa ventira er schon cou en terra. Amen.

II.

[p. 1]

Sarn 4 Nov. 1854.

15 Text. Prov. 14, 34. Igl puccau ei la zanur d' ils pievels.

Nus vein temma a nus anguschiein da bear caussas: mo ei dat nagina causaa dalla quala nus duvessen ver pli tema ad anguoscha, ca igl puccau. Nus sentin igl basegns a rugein Deus par agid a forza enten quella ner quell' autra fatschenda: ad ei dat nagina caussa, nua 20 ca nus vessen pli basegns da forza a dad agid, ca en quella da resister ner star ancunter agl puccau. Ei nus stat a cor da cumparir ner esser sabis enten nies far a laschar, da skivar ils prigels a mals ca nus manatschan, a dad acquistar ad appropiar ils beins a vantaigs ca nus sa presentan: ad ei dat nagina caussa ca nus causeschi schi gronds dons a nus 25 priveschi da pli gronds vantaigs, ca grad igl puccau, a nigliu vein nus pli basegns da sabienscha, da forza a dad uraziunt, ca par star ancunter ad el ad a sias tentaziuns.

Plidond da quei en general, cun soung freid a bucca tschoccantaus da passiuus, eis ei nagin ca cuntergigig ner seigi dad auter meini. Ner 30 chi odiass a temess bucca igl puccau? Chi igl considerass bucca sco la ragisch a fantouna da bears a d' ils pli gronds mals? A tonatont, mes auditurs, pos iou bucca crer, ca igl puccau seigi ancunascheus a consideraus a temeus [p. 2] avunda a sco ei fuss da duver. Ner scheid, m. a. nunder ven ei, ca nus udin schi savenz, par skisar nos falls a munca- 35 ments: iou hai bucca carteu, a vess maina maniau ca quei pudess esser schi malfaig a trer suenter consequenzias schi grevas a schi dolorusas! Mo tont pli ca quei daventa a l' ampurtonza d' igl puccau ven survasida: tont pli gronds ei igl duver d' ils survients d' igl plaed da Deus da sa prender

a cor quei errur a d'igl metter avont a lur auditurs. Manaus da quella convinzeun hai iou mi resolveu dad ampruvar da vus metter avont enten nossa devoziun dad ozz la natira d'igl puccau, a dad explicar er anchinas sorts meinz consideradas dad el, a da far ver, co tuts än la zanur a la ruiña dalla glient. 5

Bab celestial! arve a quella fin ils cors d'ils auditurs, a dai forza agl plaid ca ven purtaus avont, ca el penetreschig en l'olma, laschig viva impressiun a partureschig frigs salideivels par la vitta a la mort. Amen.

Scha Sirach gi (21, 2): Fui d'igl puccau sco dad inna serp, parchei scha ti vens datier ad ella, ven ella a morder: manegian bears, ca er igl 10 puccau seigig ina caussa exteriura, ca in possig scuvrir eugl ögl, tucrar cun mauns, gnir datier ner star da lunsch, sco dad inna serp. A quei, m. a. ei schon in grond errur, a bein era la caschun principala, ca ils plis fan [p. 3] bucca adaig, sa parchiran a fuin bucca d'igl puccau sin la guisa pli convenevla, a crodan lura er schi nunschminadamein enten igl 15 latsch. Na, m. a. igl puccau ei bucca ina caussa exteriura, dadora da nus; el ei caussa interiura, principalmein en dadens, enten niess agien cor. Va par plauns ner cuolms, par vals ner guauts, da gi ner da noig, sulett ner en cumpagnia: ti vens maina a gnir enten in leug, nua ca ti possias gir: ussa igl vezz iou! lou, lou schai igl puccau a lagegia zuppaus sco inna 20 serp, uardi all'incunter en teu agien cor, seigi ei da clar gi, ner enten la pli nera sküradegna dalla noig, a ti vens gleiti a t'ancorscher, ca la tauna d'igl puccau seigi lau; da lau vomig el ora minchia gada ca el sa lai ver. A teu cor pia hacias dad aver adaig, lau da ta parchirar, scha ti vul fugir d'igl puccau, ca el ta mordig bucca sco ina serp. 25

1. Igl ei bein la vardad, m. a. ei dat er puccaus ca in vezza ils puccaus enten faigs ner ovras.

Scha igl lader ad igl anganadar prenden a s'approprieschan quei ca ei bucca lur, ils beins dad auters; scha igl pittanader dat vetta ad ina creatira malvegnida a schon da sia naschienscha anviada tiers la svantira; 30 scha vischnaucas a cumins vegnen en maluorden a van adinna pli anavos ad agl bass tras l'indifferenzia a malgisia da lur [p. 4] manaders a superiors, ner tras l'insubordinaziun d'als inferiors ca ha nagin auter quetau ca par lur agien interess, a sa fan nagiña cuncienza da dannear igl bean cuminavel: oh lura, m. a. vasein nus clar avunda igl puccau er 35 ordadora, enten sias consequenzias perniciousas ca savundan imediatamein l'undrora.

Ma nagutta tont meinz ei la caussa principala d'igl puccau er cou ina caussa interiura — la corrupzeun d'igl cor — senza la quala nè l'ovra, nè la svantira exteriura fuss bucca savundada. — 40

Ner schein, m. a. danunder ven ei, ca dus ca han la medema occasiun dad angular u d'anganar, mai l'in angola a l'auter bucca? Quei ven, ca l'in ha tema da Deus en seu cor, a l'auter bucca; ca par consequenzia l'in respecte, scha igl cumondament da Deus: ti deis bucca 5 angular! a quei adina, ca la glient igl vezzig ner vezzig bucca; l'auter all'incunter sta ancunter alla mala inclinaziun mai lou, nua ca el sto temer da gnir scuvreus a strufiaus. — A danunder ven ei, ca da dus, l'in s'abbanduna senza rategn alla malcastadad partutt nua ca l'ocasiun sa presenta; l'auter all'incuntra respectescha l'inocenzia propria a quella dad 10 auter cun tutta scrupulusadad, a sco Joseph, vul bucca far in schi grond mal avont seu Deus? Quei ven, ca l'in ha tema da Deus enten seu cor; l'auter mai igl daleg da satisfacer a ses nauschs [p. 5] griaments, or d'ils quals savundan lura ils puccaus enten ovras, a la zanur, a ruina savenz schi starmentusa. — Danunder ven ei, ca vischnauncas a cumins van en 15 ruina, entont ca auters s'inaulzan a flureschan en beinstar? Quei ven, ca enten igl cor dalla pluralitad da l'ina part regia tema da Deus, amur par la gistia, interess par igl bein cuminavel; enten igl cor da la pluralitad da l'autra mai indifferenzia, mai agien interess, aschia ca par gudignar in rensch par sasez, ei lur amporta pauc, ca igl cuminavel perdig tschiens 20 ner milli. Jou gig: la pluralitad; parchei ei stat mai schi bein en nagin cumin, ca el vess mai buns burgeis; a grazia a Deus er mai schi mal, ca tenter ils bears schlets fuss bucca er oung in guiss niember da buns; ca bucca er enten igl stadi dalla maggior corrupziun d'in pievel s'adass bucca oung in Noah, in Abraham, in Lot. Na, la differenzia tenter 25 in cumin, ina vischnaunca a l'autra, ei bucca tala, ca en l'ina fussen mai buns, enten l'autra mai schliats; la differenzia ei mai quella sco enten in êr, nua ca ei s'affla adina spigias a zerclim ansembel; mai ca enten l'in predomineschan las spigias, enten l'auter igl zerclim. Mo scha la pluralitad d'ils schleats prenda memgnia suramaun; l'ura [p. 6] rumpa er bauld ner 30 tard, scha bucca tras feugs ner auras starmentusas, segiramein en autras giusas er la svantira generala ent, ad igl puccau daventa la zanur a la ruina dalla glient, a sco enten niess chierp er ils members souns piteschan ansembel cun ils malsouns, aschia pirischan lura lou er ils gists cun ils malgists. La ragisch da quella zanur a ruina ei la corrupziun d'igl cor, 35 sco er igl Salvader gi ad avvertescha: Or d'igl cor vegnen nauschs partrachiaments, mazzaments, rumper la leg, pittanegn; ladernitschs, faulsas pardichias a blastemas.

Aschia stat ei cun igl puccau enten ovras. El ei racunascheus sco tals ær d'ils pli ignorants, a temeus par ils mals ner la zanur a ruina ca 40 bauld ner tard savunda adina lundrora.

2. Mo ei dat inn' altra sort da puccaus, meinz racunaschi, ma bucca meinz priglius a pernicious tras lur consequenzias: iou manegia ils puccaus enten ils partrachiaments.

Buach! antraqua iou partrachia inna caussa mai cu mamez, a fuss ella er maldischenta a nauscha; antroqua iou fetsch nagin mal ad auters: 5 co dei quei esser puccau? co aver nauschas consequenzias? Aschia plaidan, ner partrachian s'igl meinz bears en sasez; ad en quella opiniun fan ei pauc adaig agl puccau enten partrachiaments. Povers ignorants! [p. 7] Vaseits bucca co enten la natira externa minchia plonta a minchia creatira viventa ei d'antschatta in pitschen sem ariva ma a pauc a pauc tier 10 sia grondezia a forza natirala? Igl nuschèr schischeva in gi zuppaus enten ina crosa da nuschs, ad igl pli grond ruver, enten in gloign. Aschia eis ei cun ils beins a cun ils mals da l'olma, cun ils puccaus a cun las var-tits d'igl carstiaun. Ei antscheiven en ping, än d'antschatta strusch va-seivels; mo creschan da maun en maun, pli a pli, a sa manifesteschan 15 enten frigs corrispondents a lur natira — en ovras salideivlas, ner en ovras perniciousas,

a. la garmaschia ner loschezia p. e., ei ella bucca da quella natira? Ei ella bucca caussa d'igl cor, d'igl sentiment? Antscheiva ella bucca egl pinch, strusch vaseivla, a va ella bucca carschind a sa fortificond en maniera, 20 ca nagin ei capavels da ver or avant tier chiei stuornadads, chei malgistias, chiei ruina par igl chierp a par l'olma ella manar igl carstiaun ad ir a finir. Ella ei schi prigliusa, ca schon igl sabi Salomon gi dad ella, a milli ex-prienziias igl compravan, ca ella va avant ella ruina,

b. La scuvidonza, schabein nunvaseivla a mai enten ils partrachia-25 ments, enten igl cor: [p. 8] daventa bucca er ella savenz ina fantauna da gronds a grevs mals? Stond agl cumandament da Deus duvessen nus nus lagrar cun quels ca sa legran, a bargir cun quels ca bragian. A la scuvi-donza nus surmeina tiers grad igl cuntrari: da nus lagrar d'igl mal dad auters, a da nus cumbrear da lur vantira. Ella nus surmeina tiers gritta, 30 hass, malangraziameut a calumnias parfin ancunter quels ca vulten nies bien, ad igl promovèn suenter tutt lur saver a puder. Giè, la scuvidanza ha schon savenz surmanau bears, tout da las classas pli aultas sco dallas pli bassas, tier schnueivlas malgistias a viole[n]zias, da privar da rauba a da vitta er ils pli gronds benefactors. Jou vus dumonda pia, ei bucca er 35 ella ina gronda zanur ad ina trista ruina da la glièut? A tonatont ei ella originariamein mai puccau d'igl cor, ca antscheiva en ping a daventa schi sgarscheivels mai culg ir d'igl temps

c. Faulsaday, glisnaregn, simulaziun, hipocrisia, ner co ca vus leits numnar la munglonza da sinceritad, ei bein er caussa d'igl cor, d'ils par-40

trachiaments? La considereits bucca er sco puccau? Igl ei ver faulsadad ner simulaziun ei savenz schi greva dad ancanuscher a da disfranziar andreg, ca ei schabegia bucca da rar, ca igl prus ven teneus mai par simulatur, ad igl simulatur par prus; igl glisner [p. 9] par galanthum, ad igl galanthum mai 5 par glisner. Quei ei la fleivlezia humouna ca nus maina anèr. Bein cunven ei da nus ragurdar dad ella a da nus patarchear duas gadas, avont ca da accusar anzichi da faulsadad ner simulaziun, scha nus vein bucca gieu l'ocasiun dad igl ancanuscher pli da tier. Mo tont ei er ver, ca ei dat malvantireivlamein per memgnia bears fauls a simulaturs tenter ils 10 carstiauns. Er quei puccau meina cun sasez zanur a ruiña alla gieut, Alla leuga pon faulsadad a simulaziun bucca star zuppadas. Bauld ner tard vegnen er ellas alla glisch, a diffidanza a sbittament savundan ad ellas. Mo pernein igl cass ea ei reusseschian da star zuppadas anqual gada avont la gliेत: chiei grond mal ha la faulsadad bucca schon cun 15 sasezza? Nossa natira vul, ca la bucca plaidig mai quei ca igl cor senta; ad igl fauls fa tutt igl cuntrari: sia bucca plaida caussas ca än bucca en seu cor, a quei ca seu cor senta, skivescha el da gir ora ner d'ofniar. Ei quei bucca schon zanur a svantira! Sinceritad a gir la vardad portan schon cun sasezzas [p. 10] in dulsch daleg. Veits bucca er vus senteu, 20 m. a. iña gada ner l'autra co igl cor s'animescha, cuntentienscha interna a curascha creschan, cur vus veits plidau la vardad? Veits bucca vus ancarscheu, co igl cunfessar la vardad a dar pardichia ad ella surlievgia igl cor, ilg scaulda a lagrenta, co ils ögls targlischan a tutta la fatscha a l'olma sezza sa rusereina? Mireit all'incuntra sin igl fauls, sin igl simulatur, 25 scha el ha oung bucca, par aschi da gir, sturneu d'igl tutt sia cunaenzia; mireit co el ei malruvaseivels, co el ei adina en tema da esser scuvierts, da sa cuntergir; co la faulsadad strenscha a conturblescha seu cor, co el skiva la glisch, sbassa ils ögls: a vus gnits bucca a puder scanuscher, co er quei puccau ei bucca mai la zanur, mo er la svantira a ruiña dalla gliेत: 30

3. Ei dat oung iña terza sort da puccaus, ca sto gnir menziunada. Jou manegia quei puccau, d'igl qual in pudess en guissa maniera gir, ca el seigig nè dad ovras nè da partrachiaments, mo bearons la munconza da quellas a da quests: igl puccau dall'indifferenzia.

[p. 11] Cont trista la situaziun d'igl indolent ner indifferent, a cont 35 grands seu mal, ei chiunsch da ver ent, scha nus igl considerein mai vi dad iña persunna privata ner en cuminonzas antiras. Mireit iña persunna, hum ner dunna, richa, pussenta sco vus leits, mo indolenta en seu far a laschar: a vus gnits a sentir, scha bucca grond displascher, s'igl meinz cumpassiun dad ella. Suenter nossa natira duvein nus nus lagrar, vasend 40 caussas ludeivlas, nus interessar par ellas a las promover. Igl indifferent

bucca. El senta nagutta, sa lai bucca comover, las prenda nagutta a cor, Ad el ei tutt tuttiña. Nur duvein sentir displascher d'igl mal, cunterstar ad el, far ver nossa malecontentiensa dad el? Igl indifferent bucca. Er cou senta el nagutta, s'interessescha nagutta: Ad el ei tutt tuttiña. Ei quai bucca zanur a svantira!

5

Pli vaseivels a pli pernicios daventa quei puccau, cur el s'occupescha da cuminzas antiras, da famiglias ner cumins. Nua ca l'indifferenzia ha suramaun, lou triumfescha igl desuorden, la malgistia, la prepotenzia; lou po igl bien bucca verdiar bucca prender ragisch. Buns tschentaments a leschas, [p. 12] buns uordens a chiei en leung temps fo manau 10 ent cun grandas fadigias a sacrificis perda sia forza, va en amblidanza, a sa corruppa seo in chierp d'igl qual l'olma ei stulida. — Er par la religiun a par la baselgia da Christus ha igl indifferent nagin sentiment. Las ovras meravigliusas ca fan ver la tuttpussonza a bundat da Deus vegnen dad el pauc confideradas, igl lain tiefis a freids. Ilg evangeli, las 15 vardads principalas da nossa religiun, ca consoleschan igl cor a sanctifikeschan la vitta; la passiun a mort da niess Salvader tier igl salid da nossas olmas än par el nagutta, comüenten a scauldän bucca seu cor; a nua quella indifferenzia a tieviadad prenda suramoun en ina baselgiada; lou stulischa igl spirt du Christus, igl spirt da viva prusadad, da venera- 20 zion e da fidonza, a la religiun cun ses cunfierts a sias admoniziuns daventa par el mai ceremonia externa, a [p. 13] loutras er senza viva participaziun a cunfiert spronza a fidonza sincera a carezia cordiala. Lou sto ins clumar ora cun igl prophet. Jesaias: Quei pievel mi honorescha cun sia leunga, mo ei cun igl cor dalunsch davend da mei; a cun igl Evangelist: ach ca fussas 25 caulds ner freids: mo vus essas tievis, a par quei vi jou vus spidar or da mia bucca.

Aschi pernicios ei er igl puccau da la tieveadad ad indifferenzia, schabein da bears schi pauc consideraus. Er el ei la zanur a la ruina dalla glient.

A ti, grazius Bab celestial, oh ampresti teu agid a tia forza a nus paupers a fleivels pucconts, ca nus ragurdas adinna pli ca tutt' altra caussa, 30 ca igl puccau ei la zanur a la ruina d'igl pievel; a ca ils puccaus meinz considerai än par quei bucca meinz prigus [p. 14] ca quels ca än generalmein racunaschi par tals, a ca ils puccaus enten partrachiaments än mai igl sem a schierm d'ils puccaus enten ovras a ca ei van adinna a finir cun puccaus enten ovras. Inspireschi a nus tuts in viv desederi da fugir d'igl puccau 35 seo dad inna serp; me lai er amblidar nagin ca chi ca igl vul fugir, a sa parchirar dad el, hagig da far atenzeun principalmein a seu agien cor, a da savundar igl avvertiment d'igl sabi Salomon cur el cloma: Pli ca à tutt' altra caussa hacias adaig a vegli par teu cor; par chei ca d'igl cor va ora la vetta.

40